

ΦΡΥΚΤΩΡΙΑ

Οι **φρυκτωρίες** ήταν ένα σύστημα συνεννόησης στην αρχαία Ελλάδα με σημάδια που μεταβιβάζονταν από περιοχή σε περιοχή με τη χρήση πυρσών κατά τη διάρκεια της νύχτας (φρυκτός=πυρσός και ώρα = φροντίδα). Ο Αισχύλος στο έργο του Αγαμέμνων περιγράφει την είδηση της πτώσης της Τροίας, η οποία μεταδόθηκε ως τις Μυκήνες με τις φρυκτωρίες.^[1] Ενδιάμεσοι σταθμοί μεταδόσεως υπήρχαν στην Ιδη της Μυσίας, στο Ακρωτήρι της Λήμνου (σημερινή Πλάκα), στον Άθω, στο βουνό Μάκιστο και στις πλαγιές του Αραχναίου. Το σύστημα χρησιμοποιήθηκε για πολλούς αιώνες μέχρι το 1850 αλλά μπορούσε να μεταφέρει μηνύματα μόνο με ένα κοινό κώδικα.

Το γεωγραφικό στήσιμο, η κατοχή, η διαχείριση και συντήρηση αυτών των επικοινωνιακών δικτύων από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό ήταν πρωταρχικής σημασίας για την επικράτηση και την επέκτασή του. Το δίκτυο αυτό χρησιμοποιείτο τόσο κατά την διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, όσο και κατά την διάρκεια της ειρήνης, όταν τα νέα και οι διαταγές των αρχόντων έπρεπε να φτάσουν το συντομότερο δυνατό στον προορισμό τους. Κάτι τέτοιο αφορούσε κυρίως τις αυτοκρατορίες, των οποίων οι αχανείς εκτάσεις έκαναν πολύ δύσκολη τη σχετικά γρήγορη ενημέρωση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα συνεννόησης με οπτικό σήμα φωτιάς συναντάμε στις περιπτώσεις όπου π.χ. η Μήδεια ύψωσε αναμμένο πυρσό για να ειδοποιήσει τους Αργοναύτες να πάνε στην Κολχίδα^[2] ή όταν ειδοποιείται με πυρσό ο Αγαμέμνωνας για την είσοδο του Δούρειου Ίππου στην Τροία από τον Σίνωνα και με πυρσό που σήκωσε ο ίδιος προς τον ελληνικό στόλο στην Τένεδο δίνοντάς του το σήμα της επιστροφής και κατάληψης της ανοχύρωτης πολιτείας.

Πολλά από τα φωτεινά σήματα ανταλλάσσονταν τη νύχτα στη θάλασσα μεταξύ πλοίων και ξηράς και γενικά τα περισσότερα από αυτά αντιστοιχούσαν σε προσυμφωνημένα μηνύματα. Τα φωτεινά αυτά σήματα οι Έλληνες τα ονόμαζαν «πυρσούς» ή «φρύκτους» και από εδώ γνωρίζουμε και τους «φίλιους φρύκτους» ή τους «πολέμιους φρύκτους». Συγκεκριμένα όπως σημειώνει ο Θουκυδίδης, όταν στο στρατόπεδο έρχονταν φίλοι, οι στρατιώτες ύψωναν απλώς τους αναμμένους πυρσούς (φίλιοι φρύκτοι), ενώ όταν πλησίαζαν εχθροί, οι πυρσοί ανέμιζαν δεξιά-αριστερά (πολέμιοι φρύκτοι). Οι πυρσοί αυτοί στη διάρκεια της ημέρας απλώς έβγαζαν πολύ καπνό, που σήμαινε ότι χρησιμοποιούσαν εύφλεκτα υλικά, στα οποία πολλοί ιστορικοί αποδίδουν τις λέξεις/φράσεις

φρύκτους ανίσχιν, πυρσεύειν, φρυκτωρεύω (γνωστοποιώ είδηση από μεγάλη απόσταση) και φρυκτωρίες.

Οι φρυκτωρίες εκμεταλλεόμενες τα νησιά του [Αιγαίου](#) και την ορεινή μορφολογία του Ελλαδικού χώρου, χρησιμοποιούν την φωτιά και έναν κώδικα αναπαράστασης γραμμάτων (παρόμοιο του [κώδικα Μορς](#)) για την μετάδοση αξιόπιστων μηνυμάτων σε πολλά χιλιόμετρα (έως και 130). Στην ουσία μιλάμε για την προϊστορία του [τηλέγραφου](#). Αν ήταν νύχτα, οι υπεύθυνοι στρατιώτες στην φρυκτωρία (φρυκτωροί) άναβαν λαμπρές φωτιές για την μετάδοση σημάτων, ενώ κατά την διάρκεια της ημέρας χρησιμοποιούσαν πυκνό καπνό. Οι λέξεις *καμινοβιγλάτορες* και *Ωρονόμιο* χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του συστήματος φρυκτωριών στο κείμενο *Οιβυζαντινοί καμινοβιγλάτορες*, του Στέλιου Πολυκράτη, που δημοσιεύτηκε στο αφιέρωμα "Τηλεπικοινωνίες, Από τις φρυκτωρίες στους δορυφόρους" της εφημερίδας «Καθημερινή», 16.5.1999.

Σημαντικός σταθμός οπτικών τηλεπικοινωνιών ήταν το «καιροσκοπείο» στην κορυφή του Άθω (κατά τον [Αναξίμανδρο](#)) με ιστορία που ξεκινάει από τη [Γιγαντομαχία](#) της μυθολογίας. Φρυκτωρία με ξεχωριστή ιστορία είναι και η βουνοκορφή του [Μεσσάπιου](#) της [Εύβοιας](#) αλλά και του πύργου του Δρακάνου (4ος π.Χ. αιώνας) στη Ανατολική [Ικαρία](#), της [Ανάφης](#), της Γιούχτας ([Κνωσός](#)), του ναού του [Ποσειδώνα](#) στο [Σούνιο](#), το [Άκτιο](#), το ακρωτήριο του Σίδερο, κ.ά. Πολλά απ' αυτά τα σημεία είναι και σήμερα [φάρoi](#).

Η μελέτη των φρυκτωριών εμφανίζει αρκετό ενδιαφέρον αλλά και δυσκολία, τόσο γιατί πολλοί από αυτούς τους αρχαίους πύργους έχουν καταστραφεί εντελώς, όσο και γιατί για όσους διασώζονται δεν μας είναι εύκολο να τεκμηριώσουμε την χρήση τους. Τα πράγματα μπερδεύονται ακόμη περισσότερο όταν αναφέρονται και σοβαρές απόψεις για [πυραμίδες](#) ή μικρά φρούρια. Έτσι δεν είναι λίγοι οι ερευνητές (Curtius, Donalson, Manatt) που θεωρούν πως τα ερείπια στο χωριό Ελληνικό, έξω από το Κεφαλάρι του [Αργους](#), δεν είναι πυραμίδα αλλά μία φρυκτωρία. Όσον αφορά στα πολλά μικρά αρχαία κτίσματα στην περιοχή της [Αργολίδας](#), οι ερευνητές τα θεωρούν περισσότερο ως μικρά οχυρά στρατηγικών θέσεων, τα μικρά πολυάνδρια, όπως τα αποκαλεί και ο [Παυσανίας](#), και όχι ως φρυκτωρίες.